

Басс В.О.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ*

Аганін Б.Ю.,
*начальник відділу упровадження систем
автоматичної фіксації порушень правил дорожнього
руху управління безпеки дорожнього руху
Департаменту патрульної поліції*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Стаття присвячена проблемним питанням притягнення до адміністративної відповідальності у сфері безпеки дорожнього руху. Проаналізовано загальні питання відповідальності за порушення законодавства про дорожній рух. Автором на підставі актуальних статистичних даних констатовано, що для покращення ситуації щодо підвищення безпеки дорожнього руху дуже важливо приділяти увагу заходам, направленим на усунення виявлених домінуючих факторів ризику, що сприяють виникненню аварійності і впливають на тяжкість наслідків ДТП та передбачати в планах роботи щодо моніторингу аварійності та надання рекомендацій щодо місць концентрації ДТП та належного механізму притягнення винних до адміністративної відповідальності. Визначено проблемні питання за запропоновані механізми їх вирішення. Акцентовано, що суб'єкти адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері дорожнього руху мають відмінні риси, як за видами, так і за порядком притягнення їх до відповідальності. Автором відповідно до законодавства, визначено делікти, за які наступає адміністративна відповідальність в сфері безпеки дорожнього руху. У статті встановлено, що контроль за дотриманням правил дорожнього руху і прийняття управлінських рішень за їх порушення покладається на органи та підрозділи Національної поліції. Автором акцентується нагальна необхідність запровадження надійного механізму функціонування процесуальних засобів, що унеможливають незаконне (необґрунтоване) застосування адміністративно-правових санкцій.

Ключові слова: адміністративна відповідальність; дорожньо-транспортна пригода; причини дорожньо-транспортних пригод; суб'єкти відповідальності; стягнення.

Bass V., Aganin B. PROBLEMS ISSUES IN ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY IN THE FIELD OF ROAD SAFETY

The article deals with the problematic issues of administrative liability in the field of road safety. General issues of liability for traffic law violations are analyzed. Based on the latest statistics, the author states that in order to improve the road safety situation it is very important to pay attention to the measures aimed at eliminating the identified dominant risk factors that contribute to the occurrence of an accident and affect the severity of road accidents and to predict in the accident plans and accident plans providing recommendations on the places of concentration of the road accident and the proper mechanism of bringing the perpetrators to administrative responsibility. Problematic issues for the proposed mechanisms of their solution are identified. It is emphasized that the subjects of administrative responsibility for traffic offenses have distinctive features, both by type and by the order of bringing them to justice. The author, in accordance with the law, defines the offenses for which administrative responsibility in the field of road safety comes. The article establishes that control over the observance of traffic rules and administrative decisions for their violation rests with the bodies and units of the National Police. The author emphasizes the urgent need to introduce a reliable mechanism for the functioning of procedural means, which will make it impossible for the illegal (unjustified) application of administrative and legal sanctions.

Key words: administrative responsibility; traffic accident; causes of traffic accidents; liability; charges.

Постановка проблеми. Проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху в сучасний період стають частиною комплексу соціально-економічних і демографічних завдань держави. Це завдання, в першу чергу, полягає в скороченні числа загиблих при дорожньо-транспортних пригодах (далі – ДТП) (щороку гине близько 30 тисяч громадян). Традиційно це завдання полягає в зниженні потенційної небезпеки ризиків в дорожньому русі, створення більш безпечного середовища, забезпечення дотримання правил дорожнього руху.

Невиконання цього завдання призводить до виникнення ДТП, винуватці яких залучаються до адміністративної відповідальності.

У 2018 році заходи з забезпечення безпеки дорожнього руху дали позитивні результати, кількість ДТП знизилася, разом з цим знизився показник кількості загиблих та поранених осіб.

На автомобільних дорогах державного значення України за 2018 рік зафіксовано 15064 ДТП, в тому числі 4127 ДТП з постраждалими, в яких загинуло 1200 та було поранено 6251 людей.

Серед ДТП з постраждалими переважають такі види ДТП, як «Зіткнення», «Наїзд на пішохода», «Наїзд на перешкоду», «Перекидання».

Отже, для покращення ситуації щодо підвищення безпеки дорожнього руху дуже важливо приділяти увагу заходам, направленим на усунення виявлених домінуючих факторів ризику, що сприяють виникненню аварійності і впливають на тяжкість наслідків ДТП та передбачати в планах роботи щодо моніторингу аварійності та надання рекомендацій щодо місць концентрації ДТП [1].

Вчиненню ДТП сприяють обставини різної природи. З одного боку, це грубі порушення правил дорожнього руху, що проявляються в управлінні транспортним засобом в стані сп'яніння; виїзд на смугу, призначену для зустрічного руху; перевищення швидкісного режиму; проїзд на заборонний сигнал світлофора [2].

Суб'єктами даних порушень є фізичні особи - учасники дорожнього руху (перш за все, водії), крім цього до суб'єктів належать пасажери, пішоходи, велосипедисти, посадові і юридичні особи. З іншого боку, це незадовільний стан дорожнього покриття, нежиття заходів із ремонту доріг, неналежний контроль за небезпечними ділянками дороги. Відповідальними за це є посадові особи певних категорій.

Однак, слід врахувати обставини, що носять форс-мажорний характер (перш за все, погодні умови). В даному випадку відповідальність настає за умови встановлення ознак порушення Правил дорожнього руху (швидкісного режиму, правил маневрування та інше.).

Необхідно також зазначити, що перераховані суб'єкти адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері дорожнього руху мають відмінні риси, як за видами, так і за порядком притягнення їх до відповідальності. У той же час розміри і види відповідальності законодавчо визначаються з урахуванням ступеня шкідливості/небезпеки порушень інших учасників руху, особливості кожного конкретного порушення, повторність порушення та ін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вчені, які досліджували дану проблематику В. Авер'янов, О. Андрійко, О. Бандурка, Ю. Битяк, В. Бевзенко, В. Гарашук, В. Галуцько, П. Діхтєвський, Є. Додін, О. Дрозд, В. Заросило, Р. Калюжний, С. Ківалов, Л. Коваль, І. Коліушко, В. Колпаков, А. Комзюк, Т. Коломоєць, С. Константинов, О. Кузьменко, В. Курило, М. Лошицький, Р. Мельник, О. Остапенко, С. Петков, Ю. Римаренко, Р. Сербін, Є. Скрипа, В. Шкарупа, С. Чернявський та інші, мали різні погляди та квінтесенції із вирішення правових питань забезпечення безпеки дорожнього руху та удосконалення системи адміністративної юрисдикції в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розділом XI КУпАП визначено загальні питання відповідальності за порушення законодавства про дорожній рух.

Так, стаття 53 визначає, що юридичні та фізичні особи, винні в порушенні законодавства про дорожній рух, відповідних правил, нормативів і стандартів, несуть відповідальність згідно з законодавством України.

Стаття 53-1 «Відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, та за порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису)» окреслено, що відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, або порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), несе фізична особа або керівник юридичної особи, за якою зареєстровано транспортний засіб, а в разі якщо до Єдиного державного реєстру транспортних засобів внесено відомості про належного користувача відповідного транспортного засобу – належний користувач транспортного засобу, а якщо в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань відсутні на момент запиту відомості про керівника юридичної особи, за якою зареєстрований транспортний засіб, - особа, яка виконує повноваження керівника такої юридичної особи.

Відповідальна особа, зазначена у частині першій цієї статті, у разі притягнення її до відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, або порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), має право зворотної вимоги до особи, яка керувала транспортним засобом у момент вчинення правопорушення.

Порядок та особливості притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, та порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), визначаються [3].

Главою 10 «Адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку» визначено делікти, за які наступає адміністративна відповідальність в сфері безпеки дорожнього руху, зокрема:

статтю 119 встановлена відповідальність за порушення правил користування засобами автомобільного транспорту та електротранспорту;

статтю 121 – за порушення водієм правил керування транспортним засобом, правил користування ременями безпеки або мотошоломами;

статтю 121-1 – за експлуатацію водіями транспортних засобів, ідентифікаційні номери складових частин яких не відповідають записам у реєстраційних документах;

статтю 121-2 – за порушення правил перевезення пасажирів при наданні послуг з перевезення пасажирів;

статтю 122 – за перевищення встановлених обмежень швидкості руху, проїзд на заборонний сигнал регулювання дорожнього руху та порушення інших правил дорожнього руху;

статтю 122-2 – за невиконання водіями вимог про зупинку;

- статтею 122-4 – за залишення місця дорожньо-транспортної пригоди;
- статтею 122-5 – за порушення вимог законодавства щодо встановлення і використання спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв;
- статтею 123 – за порушення правил руху через залізничні переїзди;
- статтею 124 – за порушення правил дорожнього руху, що спричинило пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна;
- статтею 124¹ – за ненадання транспортних засобів поліцейським та медичним працівникам, а також ненадання військових транспортних засобів посадовим особам Військової служби правопорядку у Збройних Силах України
- статтею 125 – за інші порушення правил дорожнього руху;
- статтею 126 – за керування транспортним засобом особою, яка не має відповідних документів на право керування таким транспортним засобом або не пред'явила їх для перевірки;
- статтею 127 – за порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами та особами, які керують гужовим транспортом, і погоничами тварин;
- статтею 127-1 – за порушення порядку видачі документа про технічну справність транспортного засобу та порядку видачі спеціального знака державного зразка про укладення договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів;
- статтею 128 – за випуск на лінію транспортних засобів, технічний стан яких не відповідає встановленим вимогам або без необхідних документів, передбачених законодавством;
- статтею 128-1 – за порушення або невиконання правил, норм та стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху;
- статтею 129 – за допуск до керування транспортними засобами або суднами водіїв чи судноводіїв, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, або осіб, які не мають права керування транспортним засобом;
- статтею 130 – за керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції;
- статтею 132-1 – за порушення правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів та правил проїзду великогабаритних і великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами;
- статтею 133 – за порушення правил перевезення небезпечних речовин і предметів на транспорті;
- статтею 133-1 – за порушення правил надання послуг та вимог безпеки при наданні послуг з перевезення пасажирів чи вантажів автомобільним транспортом;
- статтею 133-2 – за порушення умов і правил здійснення міжнародних автомобільних перевезень пасажирів і вантажів;
- статтею 134 – за провезення ручної кладі понад установлені норми і неоплаченого багажу;
- статтею 135 – за безквитковий проїзд;
- статтею 135-1 – за підроблення проїзних квитків і знаків поштової оплати;
- статтею 136 – за порушення правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на залізничному, морському, річковому та автомобільному транспорті;
- статтею 137 – за порушення правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на повітряному транспорті;
- статтею 138 – за порушення Правил охорони магістральних трубопроводів;
- статтею 139 – за пошкодження автомобільних доріг, вулиць, дорожніх споруд, залізничних переїздів і технічних засобів регулювання дорожнього руху, створення перешкод для руху та невжиття необхідних заходів щодо їх усунення;
- статтею 140 – за порушення правил, норм і стандартів при утриманні автомобільних доріг і вулиць, невжиття заходів щодо своєчасної заборони або обмеження руху чи позначення на автомобільних дорогах і вулицях місць провадження робіт;
- статтею 141 – за порушення правил охорони смуги відводу автомобільних шляхів;
- статтею 142 – за порушення землекористувачами правил утримання ділянок, прилеглих до автомобільних шляхів [4].

Контроль за дотриманням правил дорожнього руху і прийняття управлінських рішень за їх порушення покладається на органи та підрозділи Національної поліції.

Стаття 52-3 Закону України «Про дорожній рух» визначає повноваження Національної поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху

До них належать:

- участь у реалізації в межах своїх повноважень державної політики у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху;
- забезпечення безпеки дорожнього руху;
- організація супроводження і забезпечення безпечного руху транспортних засобів спеціального призначення;

- погодження відповідно до вимог цього Закону, інших законодавчих актів проектів на будівництво, реконструкцію і ремонт автомобільних доріг, залізничних переїздів, комплексів дорожнього сервісу та інших споруд у межах відведення автомобільних доріг або червоних ліній міських вулиць і доріг;
- погодження поданих у встановленому порядку пропозицій стосовно обладнання засобами організації дорожнього руху місць виконання дорожніх робіт, проектів та схем організації дорожнього руху, маршрутів руху пасажирського транспорту, маршрутів організованого руху громадян і місць їх збору, порядку проведення спортивних та інших масових заходів, які можуть створити перешкоди дорожньому руху;
- видача в установленому порядку у випадках, передбачених законом, дозволів на участь у дорожньому русі транспортних засобів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативні;
- здійснення контролю за безпекою дорожнього руху під час надання послуг з перевезення пасажирів чи вантажів, у тому числі небезпечних, додержанням законодавства у зазначеній сфері, розробленням і видачею в установленому порядку документів щодо погодження маршрутів руху транспортних засобів під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів;
- інформування учасників дорожнього руху про фіксацію фактів правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі.

Національна поліція також здійснює контроль за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі, виконанням установлених Кабінетом Міністрів України правил паркування транспортних засобів у частині забезпечення безпеки дорожнього руху на майданчиках для паркування, а у випадках та порядку, визначених законом, тимчасово затримує і доставляє транспортний засіб, у тому числі з використанням спеціальних транспортних засобів (коли розміщення затриманого транспортного засобу суттєво перешкоджає дорожньому руху), на спеціальні майданчики чи стоянки для тимчасового зберігання, відповідно до закону тимчасово вилучає посвідчення водія [3].

Висновки. Виходячи з фактичного рівня та різних ступенів суспільної шкідливості пропонується класифікація адміністративних правопорушень у сфері дорожнього руху, засновані на правовій сутності, що вчинені суб'єктами дорожнього руху із врахуванням суспільної шкідливості:

1) діяння, що тягнуть моральний вплив на правопорушника (стягнення призначається у вигляді попередження, правопорушення не характеризується високим ступенем суспільної шкідливості).

2) діяння, що передбачають відповідальність у вигляді штрафу (з диференціацією розмірів штрафів слід виділити такі підгрупи, як діяння з потенційно високим ступенем суспільної шкідливості (наприклад, керування транспортним засобом водієм, що не мають такого права та з потенційно низькою суспільною шкідливістю (наприклад, порушення правил користування зовнішніми світловими приладами, звуковим сигналом, аварійною сигналізацією або знаком аварійної зупинки, і відносно нейтральні (коли розмір штрафу є досить високим, але у цілому суспільної шкідливості це діяння не має, наприклад, передача керування транспортним засобом особі, яка не має при собі документів на право керування таким транспортним засобом.

3) діяння, що тягнуть за собою позбавлення права керування транспортним засобом.

Необхідно запровадити надійний механізм функціонування процесуальних засобів, що унеможливають незаконне (необґрунтоване) застосування адміністративно-правових санкцій. Для цього необхідно встановити вичерпний перелік посадових осіб та процедури відповідальності за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, а також чітко прописати процедуру «адміністративного розслідування». Це стосується запровадження системи автоматичної фіксації правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дані статистики Державного підприємства «Державний дорожній науково-дослідний інститут імені М.П.Шульгіна». URL: <http://dorndi.org.ua/ua/statistika-avariynosti-za-2018-rik>.
2. Адміністративне право України : навчальний посібник / [Галуцько В.В., Пихтін М.П. та ін.] : у 2-х т. ; за заг. ред. В.В. Галуцька. Херсон 2011. Т. 1 : Загальне адміністративне право. 320 с.
3. Про дорожній рух: Закон України від 30 червня 1993 року № 3353-XII URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T335300?an=383>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X URL: https://ips.ligazakon.net/document/kd0005?an=982232&ed=2017_12_15

REFERENCES:

1. Statistics of the State Enterprise «State Road Research Institute named after M.P. Shulgin» (2018). Retrieved from: <http://dorndi.org.ua/ua/statistika-avariynosti-za-2018-rik> [in Ukrainian].
2. Galunko, V. V., Pikhtin, M. P. (Eds). (2011). *Administrative Law of Ukraine : tutorial. Volume 1: General administrative law*. V. V. Galunko (Ed.). (Vol. 2). Kherson [in Ukrainian].
3. Law of Ukraine on the Road Traffic № 3353-XII. (1993, June 30). Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/T335300?an=383> [in Ukrainian].
4. Code of Ukraine on Administrative Offenses. (1984, December 7). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainyiny. Kyiv Parlam. vyd-vo. Retrieved from: https://ips.ligazakon.net/document/kd0005?an=982232&ed=2017_12_15 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.09.2019